

FORUM STANDAARDISATIE

FS-20090211.04

Jaarverslag 2008 Forum en College Standaardisatie

Auteur

Peter Waters

Documentnummer

GBO/XXX

Versie

0.6

Status

Concept

Datum

Den Haag, 2 februari 2009

Inhoud

1.	Inleiding	3
1.1	Achtergrond Forum en College Standaardisatie	3
1.2	Achtergrond Jaarverslag	3
2.	Activiteiten 2008	5
2.1	Ontwikkeling toetsingskader voor standaardisatie en interoperabiliteit	5
2.2	Taakuitvoering	6
3.	Vooruitblik, projecten en prioriteiten in 2009	9
Bijlage A		
Taken Forum, College en Bureau Standaardisatie		12

1. Inleiding

1.1. Achtergrond Forum en College Standaardisatie

Met ambitieuze projecten wil de regering een dienstbare publieke sector realiseren. Dit doet zij bijvoorbeeld met projecten als Aanval op de schooluitval, Kansen voor kinderen en Veiligheid begint bij voorkomen. Deze projecten hebben als belangrijkste gemeenschappelijk kenmerk het creëren van een betere samenleving door goede publieke dienstverlening.

Maatschappelijke vraagstukken zijn tegelijkertijd dermate complex dat ze onmogelijk door één minister of één overheidsorganisatie zijn op te lossen. Samenwerken en delen van elkaars gegevens zijn een noodzakelijke voorwaarde geworden. Dat speelt tussen overheidsorganisaties onderling en tussen overheidsorganisaties en burgers en bedrijven. Een dergelijke “interoperabiliteit” draagt bij aan doeltreffendheid, doelmatigheid, samenhang en consistentie van het overheidshandelen. Het maakt de overheid transparanter, beter aanspreekbaar en geloofwaardiger en bevordert uiteindelijk ook de kwaliteit van onze democratie. Interoperabiliteit is essentieel: zonder samenwerken en hergebruik van gegevens geen resultaat. De inzet van ICT is daar onlosmakelijk mee verbonden. ICT maakt een efficiënte uitwisseling en hergebruik van gegevens mogelijk.¹

Het College (ambtelijk platform) en het Forum Standaardisatie² (deskundigen uit bedrijven, overheden en de wetenschap) zijn ingericht om standpunten uit te brengen en adviezen te geven over het bevorderen van interoperabiliteit. Het accent ligt daarbij op aandachtsgebieden die boven sectoraal zijn dan wel onderwerpen die (nog) geen eigenaar hebben. Samenwerking is essentieel en moet gefaciliteerd worden binnen en met name tussen organisaties. College en Forum dragen zo ook bij aan het realiseren van de doelstellingen van het Nationaal Uitvoerings Programma Dienstverlening en e-Overheid (NUP, 2008 – 2010). Om interoperabiliteit dichterbij te brengen is het hanteren van open standaarden erg belangrijk.

1.2 Achtergrond jaarverslag

Conform artikel 11 van de instellingsbeschikking van het Forum en College Standaardisatie³ brengen Forum en College jaarlijks vóór 1 maart verslag uit over hun werkzaamheden over het afgelopen jaar aan de bewindspersonen van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Economische Zaken, Financiën en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

In 2008 is de basis gelegd voor het maken van bindende afspraken over interoperabiliteit en standaardisatie. In dit verslag worden de in 2008 afgeronde en nog

¹ Interoperabiliteitsagenda, Ruimte voor richting, Forum Standaardisatie, Den Haag 2008, p. 4

² Instellingsbesluit Forum en College Standaardisatie,
<https://www.forumstandaardisatie.nl/sites/default/files/FS/2009/0211/Instellingsbeschikking-Forum-en-College.pdf>,
hierna te noemen College en Forum.

³ <https://www.forumstandaardisatie.nl/sites/default/files/FS/2009/0211/Instellingsbeschikking-Forum-en-College.pdf>

lopende activiteiten benoemd en wordt een vooruitgeblkt op de werkzaamheden in 2009. In de bijgevoegde bijlage wordt aangegeven wat het doel en de taken van zowel Forum als College zijn en hoe het ondersteunende Bureau Forum Standaardisatie is ingericht.

2. Activiteiten 2008

2.1. Ontwikkeling toetsingskader voor standaardisatie en interoperabiliteit

In 2008 heeft het accent van het Forum en College Standaardisatie gelegen op de ontwikkeling van een lijst met open standaarden voor comply-or-explain en de ontwikkeling van een set bindende afspraken voor interoperabiliteit tussen organisaties, werkprocessen en informatiesystemen in de (semi-) publieke sector.

Ad Lijst met open standaarden

Als resultaat van de kabinetsnota Nederland Open in Verbinding is het College Standaardisatie gevraagd een lijst met open standaarden te maken die geldt voor de hele publieke sector en waarop een een comply or explain regime van toepassing is. Dat wil zeggen dat alle organisaties in de publieke sector in geval van (ver)nieuwbouw van informatiesystemen open standaarden zullen toepassen die in de lijst met open standaarden zijn opgenomen. Via hun vertegenwoordiger in het College Standaardisatie zijn zij hieraan gecommiteerd. Mocht dat onverhoopt niet mogelijk zijn dan zal de betreffende organisatie moeten aangeven waarom dat niet kan. Het College heeft op voordracht van het Forum criteria voor opname van open standaarden op de lijst vastgesteld samen met de procedure voor het maken van een dergelijke lijst. Op dit moment (januari 2009) zijn 8 standaarden opgenomen op de lijst, 6 zijn er nog in behandeling en 6 staan op de voorraadlijst.

Ad Toetsingskader interoperabiliteit

Om op strategisch niveau sturing te kunnen geven aan de realisatie van interoperabiliteit van werkprocessen, organisaties en systemen heeft het College het Forum gevraagd een Nederlands interoperabiliteitsraamwerk te ontwikkelen. Daarbij had het de sterke voorkeur dat Interoperabiliteitsraamwerk te integreren in de Nederlandse Overheids Referentie Architectuur (NORA). Er was namelijk ook voorzien in een herstructurering van de NORA. Afgesproken werd te starten met een Strategiedeel NORA dat met name gericht is op bestuurders en managers. Dat Strategiedeel NORA 3.0 is ontwikkeld door het ICTU programma Kenniscentrum e-Overheid in samenwerking met het Forum. Het Strategiedeel is nu (januari 2009) in concept gereed. Een openbare review is gestart en zal op 27 februari worden afgesloten.

Het Strategiedeel NORA geeft onder andere aan welke afspraken nodig zijn om de doelstellingen van het Nationaal Uitvoerings Programma Dienstverlening en e-Overheid (NUP) te realiseren op basis van staand beleid. Door het Forum is geconstateerd dat in aanvulling op het NUP voor de langere termijn aandacht nodig is voor een zevental onderwerpen voor betere interoperabiliteit. Deze zijn beschreven in de zogenaamde interoperabiliteitsagenda die in november door het College is vastgesteld. Door het Forum is voor 2009 een prioritering aangegeven: te weten: governance van interoperabiliteit, standaard open, stelselmatige semantiek en

dienstverleningsconcepten. Daarnaast zal geadviseerd worden over de voortgang op het dossier authenticatie en autorisatie.

Wanneer het strategiedeel NORA is vastgesteld (voorjaar 2009) vormen dat strategiedeel, de interoperabiliteitsagenda en het onderzoek Wettelijk Kader e-Overheid samen de basis voor bindende afspraken voor interoperabiliteit bij overheiddienstverlening voor zowel de korte als de middellange termijn.

2.2. Taakuitvoering

Vergaderingen

In 2008 hebben zes vergaderingen van het Forum en twee van het College plaatsgevonden. Beslis- en bespreekpunten waren de hieronder vermelde adviezen en onderzoeken die alle gepubliceerd zijn op www.forumstandaardisatie.nl.

Adviezen uitgebracht door het Forum:

Over de volgende onderwerpen zijn in 2008 door het Forum adviezen uitgebracht aan het College, waarmee het College heeft ingestemd:

- e-Factureren: keuze voor de standaard UBL 2.0 voor pilots e-Factureren; ondersteuning is gegeven aan het project e-Factureren dat in opdracht van staatssecretaris Heemskerk door EZ is gestart;
- Interoperabiliteitsagenda: instemming met de voorgestelde agenda en de uitwerking daarvan;
- Lijst met open standaarden voor comply-or-explain: criteria en procedure vastgesteld, eerste versie van de lijst is gepubliceerd in juni met een update in november;
- NORA/Interoperabiliteitsraamwerk: integratie van het interoperabiliteitsraamwerk in NORA 3.0;
- Onderzoek voor bredere toepassing van de standaard van de Wereld Douane Organisatie (WDO 3.0): vaststelling eindrapport, verlening mandaat aan Douane om aanpassingen in de standaard internationaal te verdedigen, verzoek aan BZK om communicatie en coördinatie van douanegerelateerde gegevensstandaardisatie bij GBO.Overheid te beleggen;
- Wettelijk kader e-overheid: vaststelling eindrapport.

Over de volgende inhoudelijke standaarden is in 2008 door het Forum advies uitgebracht aan het College, waarna door het College tot vaststelling van deze standaarden is besloten:

- PDF/A-1 (documenten voor websites en lange termijn archivering van documenten);
- StUF (uitwisseling en bevraging van gegevens).

Voor deze standaarden is in het College een comply-or-explain regime afgesproken.

Onderzoeken (afgerond)

In 2008 zijn de volgende onderzoeken in opdracht van het Forum verricht:

- e-Factureren en standaarden voor e-invoicing in Nederland (Dialogic);
- Interoperabiliteit in het onderwijs - Verkenning naar wenselijke acties ter bevordering van interoperabiliteit (VKA);
- Open standaarden - Een korte lijst voor het beproeven van het “comply-or-explain and commit” principe (VKA);
- Open standaarden - Het proces om te komen tot een lijst met open standaarden (VKA);
- Stelselmatige semantiek door SUWInet;
- Toepassing van het WDO datamodel in Nederland (SMDG);
- Wettelijk kader e-overheid (Duthler Associates);
- Evaluatie criteria en procedure lijst met open standaarden.

Publicaties

In 2008 zijn de volgende publicaties verschenen:

- Variaties op de standaard (auteur: Marjolijn Februari);
- Interoperabiliteit in het onderwijs (VKA);
- Eerlijk zullen we alles delen (samenstellers: Sander Zwienink en Pieter Wisse);
- Interoperabiliteitsagenda, ruimte voor richting (Forum);
- De Denen doen het beter (Digitaal Bestuur).

Lopende trajecten

In 2008 zijn de volgende trajecten gecontinueerd:

- Ontwikkeling interoperabiliteitsraamwerk, samen met Kenniscentrum e-Overheid (oplevering strategiekatern gereed mei 2009);
- Onderzoek semantiek basisregistraties (gereed 2^e helft 2009).

In 2008 zijn de volgende trajecten in gang gezet:

- Deelname aan INTEGRATE, samenwerkingsverband van Bureau Forum Standaardisatie met Stichting Kennisnet, TNO-ICT en de Stichting Telematica Instituut gericht op de ontwikkeling van een instrumentarium voor de implementatie van interoperabiliteit;
- Begeleiding toetsingsprocedure voor het uitbreiden van de lijst met open standaarden.

In 2008 zijn de volgende bijdragen aan community-vorming geleverd:

- Platform Meta-Informatie gericht op het (her)gebruik van metagegevens voor de ontsluiting van overheidsinformatie;

Op het gebied van communicatie zijn in 2008 de volgende activiteiten ondernomen:

- Aanbieding van het rapport “Towards a Dutch Interoperability Framework. Recommendations to the Forum Standaardisatie” aan voorzitter Rinnooy Kan van de SER;
- Workshop “Afspraken zijn de essentie. Op weg naar NORA 3.0”;
- Website lijst open standaarden ingericht www.open-standaarden.nl
- Presentaties voor onder meer
 - Managementteam ICTU
 - De Audit dienst
 - ECP.NL
 - ICT-Office
 - GBO jaarvergadering
 - Architectuurraad Manifestgroep
 - Informatie op Orde
 - Spaanse Hof sessie
 - Nederlands Genootschap voor Informatici
 - Delegaties uit Albanie, Japan en Jordanie

Europese samenwerking

Door de Europese Commissie is in 2005 een programma gestart gericht op de versterking van e-Government in de Europese Unie. In dit programma (IDABC) worden afspraken voorbereid om Europese diensten die meerdere lidstaten betreffen beter interoperabel te maken.

Het Bureau Forum Standaardisatie heeft in Europees verband de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Participatie in de IDABC Expert Group van de Europese Commissie inzake semantische interoperabiliteit (verstaan verschillende lidstaten hetzelfde onder gehanteerde begrippen);
- Participatie in de IDABC Expert Group die het European Interoperability Framework 2.0 heeft voorbereid (een set afspraken voor lidstaat overstijgende diensten);
- Participatie in de IDABC Expert Group CAMSS (Common Assessment Method for Standards and Specifications, opstellen criteria en procedures voor de beoordeling van voorgedragen open standaarden);
- Samenwerking met Denen inzake lijst met standaarden;
- Bijdrage aan European Expert Group die EIF 2.0 heeft voorbereid.

Tenslotte hebben Forum en Bureau in 2008 ter oriëntatie een werkbezoek gebracht aan (de e-overheid in) Kopenhagen, Denemarken.

3. Vooruitblik, projecten en prioriteiten in 2009

Prioriteiten 2009

In 2009 komt het accent te liggen op de uitvoering van de interoperabiliteitsagenda die in november 2008 door het College is vastgesteld. Ingezet wordt op een combinatie van strategische verkenningen en het realiseren van concrete verbeteringen.

Daarbij verschuift de aandacht meer van technische standaarden naar semantiek (inhoud van gegevens) en organisatorische interoperabiliteit (standaardisatie van dienstverleningsconcepten en procesoptimalisatie). Bij de uitwerking van de interoperabiliteitsagenda wordt nadrukkelijk aansluiting gezocht met de wensen en belangen van relevante initiatieven binnen en buiten de overheid.

De volgende hoofdactiviteiten zijn voorzien:

Standaard open

- De lijst met open standaarden voor comply-or-explain wordt verder uitgebreid. De procedure die gebruikt is bij het opstellen van deze lijst wordt naar aanleiding van de eind 2008 gehouden evaluatie aangepast.
- Er wordt een referentielijst (bevattende de facto open standaarden) opgesteld. Ook voor deze lijst wordt het beheer geregeld.
- Er wordt een prototype ontwikkeld voor een hulpmiddel waarmee relaties tussen open standaarden voor gebruikers inzichtelijk gemaakt worden.
- De website wordt voor wat betreft de lijst met standaarden vernieuwd.
- Partijen in het veld worden actief benaderd om relevante open standaarden te identificeren en voor opname op de lijst met open standaarden voor te dragen.

Bij dit onderwerp wordt samengewerkt met programmabureau Nederland Open in Verbinding en het Kenniscentrum e-Overheid.

Stelselmatige semantiek

In een praktijkproef worden enkele basisregistraties (Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens GBA, Nieuw Handelsregister, Basisregistratie adressen en de Basisgebouwenadministratie) in een gezamenlijk semantisch model gebracht en beproefd. Aan de hand van het daardoor te verkrijgen inzicht zal aan het College geadviseerd worden over de te volgen strategie voor de ontsluiting van de basisregistraties en de doorontwikkeling van stelselmatige semantiek.

Governance van interoperabiliteit

- Het strategiekatern NORA 3 wordt door het Kenniscentrum afgerond en vervolgens door het Forum voorgelegd aan het College Standaardisatie.
- Samen met het Kenniscentrum e-Overheid zal onderzoek worden gedaan naar adoptiestrategieën voor het Strategiedeel NORA en de interoperabiliteitsagenda.

Specifieke aandacht gaat uit naar de rol van bestuurders en managers in relatie tot ICT-architecten en experts.

Kritische succesfactoren voor de implementatie van standaarden zullen worden benoemd waarna aan het College geadviseerd zal worden over inbedding van en sturing op interoperabiliteit bij de (door)ontwikkeling van de e-overheid. Onderzocht zal worden of de nieuw vastgestelde ISO standaard 38500 inzake IT Governance daarbij leidend kan zijn.

Dienstverleningsconcepten

Overheden en bedrijven opereren ten dienste van afnemers, met name burgers en bedrijven. Deze afnemers zijn gebaat bij een efficiënte, effectieve en transparante dienstverlening. Dienstverleningsconcepten spelen hierin een cruciale rol, die door werkt in onderliggende bedrijfsprocessen. Nut en noodzaak van interoperabiliteit en procesoptimalisatie zijn daarbij de aandachtspunten. Door het Forum Standaardisatie wordt een verkenning uitgevoerd ten behoeve van een ronde tafel bijeenkomst voor stakeholders. Afhankelijk van de uitkomst zal worden bepaald hoe dit thema verder wordt aangepakt.

Authenticatie en autorisatie

De Ministeries van Economische Zaken en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties hebben het voortouw bij de doorontwikkeling van instrumenten voor authenticatie en autorisatie. Het College heeft het Forum verzocht deze activiteiten kritisch te volgen en over de voortgang te rapporteren.

Internationaal

- In een verkenning zullen de volgende punten aan de orde komen:
- inventarisatie van de activiteiten die bij de EU plaatsvinden m.b.t. interoperabiliteit en standaardisatie;
- analyse van de gevolgen van deze activiteiten voor Nederland;
- advies (aan het College) over hoe Nederland effectief met deze activiteiten kan omgaan.

Communicatie

- Een communicatieplan wordt opgesteld dat voorziet in het gericht en uitgebreid communiceren over de stand van zaken m.b.t. de bovenstaande onderwerpen en de bereikte doelen;
- In het najaar wordt voor bestuurders en managers een congres georganiseerd over de sturing op interoperabiliteit op weg naar de realisatie van het Nationaal Uivoerings Programma Dienstverlening en e-Overheid (NUP).

Evaluatie

Interoperabiliteit en de toepassing van open standaarden zijn onderwerpen die de afgelopen drie jaar steeds meer in de bestuurlijke en politieke aandachtssfeer zijn gekomen. Wisten drie jaar geleden nog maar weinig mensen wat onder interoperabiliteit moest worden verstaan, tegenwoordig is het een regelmatig terugkerend onderwerp in beleidsnota's en op symposia. De eerste stappen zijn gezet en die zien er veelbelovend uit. Tegelijkertijd is het een weerbarstig onderwerp waarvan de effectuering inzet van velen zal vergen en ook vele jaren zal duren. In de instellingsbeschikking van het Forum en het College Standaardisatie is bepaald dat het mandaat voor Forum en College geldt tot op 1 april 2010. Ter voorbereiding van een keuze inzake het al dan niet verlengen van het mandaat van Forum en College zullen de beleidsdoelstelling en het functioneren van Forum en College worden geëvalueerd.

Bijlage A: Taken Forum, College en Bureau Standaardisatie

A.1 Taken Forum Standaardisatie

Het Forum zorgt voor de voorbereiding van en de advisering over de werkzaamheden van het College.

In het instellingsbesluit worden de volgende taken van het Forum benoemd:

- Het doen van voorstellen inzake het gebruik van al dan niet open standaarden;
- Het doen van onderzoek naar ontbrekende of achterblijvende standaarden en standaardisatie activiteiten;
- Het aangeven van synergiemogelijkheden binnen en tussen toepassingsgebieden waar door middel van al dan niet open standaarden grote effectiviteitsvoordelen en efficiëntievoordelen te behalen zijn;
- Het gevraagd en ongevraagd adviseren van het college op het gebied van interoperabiliteit en standaardisatie;
- Het scheppen van een overzicht van beschikbare en in ontwikkeling zijnde standaarden en deze opnemen in een informatief register;
- Het monitoren van het gebruik van al dan niet open standaarden;
- Het adviseren over het ontwikkelen en toepassen van een te realiseren Nederlandse Overheids Referentie Architectuur.

In de toelichting op het Besluit staat verder vermeld dat het College en het Forum zich vooral zullen richten op standaardisatievraagstukken die spelen tussen sectoren en tussen toepassingen. Het accent van de werkzaamheden ligt niet op het scheppen van een volledig bouwwerk van standaarden, maar op de interoperabiliteit van informatiesystemen. De nadruk zal daarbij gelegd worden op de organisatorische en semantische standaarden en minder op de technische standaarden.

A.2 Taken College Standaardisatie

Het college heeft tot taak:

- het in kaart laten brengen van en het doen van aanbevelingen aan de ministers over de al dan niet open standaarden die overheden kunnen hanteren voor de elektronische gegevensuitwisseling tussen overheden onderling en tussen overheden, bedrijven en burgers;
- de coördinatie tot stand te brengen om het gebruik van open standaarden in de elektronische gegevensuitwisseling tussen overheden onderling en tussen overheden, bedrijven;
- de afstemming van het Nederlandse standpunt op het gebied van standaardisatie in internationaal verband tot stand te brengen.

A.3 Taken Bureau Forum Standaardisatie

Aan de directeur GBO.Overheid is de personele bezetting van het secretariaat van zowel het College als het Forum toegewezen. Qualitate qua is de directeur van de GBO.Overheid ook secretaris van het Forum. Voor de ondersteuning van het Forum is een klein bureau ingericht, het Bureau Forum Standaardisatie. Dat bureau bereidt de Forum vergaderingen voor en begeleidt deze. Tevens bereidt het Bureau de uitvoering van de bovengenoemde taken voor. Het Forum is daarmee agenda zettend voor het Bureau. Aan de andere kant wordt van het Bureau verwacht dat dit een visie ontwikkelt op interoperabiliteit. Die visie dient een kader te bieden voor de prioritering en uitvoering van de werkzaamheden en criteria voor de besluitvorming daarover. Op basis van de visie wordt een werkplan opgesteld. Daarnaast is bij het Bureau de afronding van de taken van het vroegere programma OSOSS belegd. Het bureau is formatief bij de GBO.Overheid geplaatst binnen de afdeling Architectuur.

A.4 Organisatie Forum en Bureau Standaardisatie

De agendering en prioritering van de werkzaamheden van het Bureau Forum Standaardisatie worden bepaald door het Forum; het Bureau Forum Standaardisatie stelt op verzoek van het Forum dan wel op eigen initiatief voordrachten op van thema's ter behandeling in het College. Op basis van geaccepteerde thema's stelt het Bureau concept adviezen op voor het College. Binnen de GBO Overheid is het Bureau Forum Standaardisatie geplaatst in het cluster Architectuur en Realisatie; de aansturing van de activiteiten gebeurt echter vanuit het Forum.

Het Bureau telt vier adviseurs en een bureausecretaris. Binnen het bureau is een tweedeling gemaakt tussen enerzijds de specifieke secretariaatsaken voor Forum en College en anderzijds de inhoudelijke activiteiten. Beide (soorten) activiteiten zijn gericht op het bijstaan van zowel College als Forum (in hun doelstellingen). Omdat Forum en College maar een beperkt aantal keer (per jaar) bijeenkomen, worden veel van de voorbereidende werkzaamheden door het Bureau uitgevoerd of gecoördineerd, bijvoorbeeld bij het inschakelen van externe experts.

Het aan het Forum, College en het Bureau gegeven mandaat geldt tot uiterlijk 1 april 2010.